Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 3 lipca 2025 r.*

[Tekst sprostowany postanowieniem z dnia 18 września 2025 r.]

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 – Uprawnienia i obowiązki sądu krajowego – Postępowanie upadłościowe wobec osoby fizycznej – Brak uprawnienia sądu upadłościowego do zbadania z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umowy leżącej u podstaw wierzytelności umieszczonej na liście wierzytelności – Brak uprawnienia tego sądu do zarządzenia środków tymczasowych – Zasada skuteczności

W sprawie C-582/23 [Wiszkier] [i]

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Polska) postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 20 września 2023 r., w postępowaniu:

[Tekst sprostowany postanowieniem z dnia 18 września 2025 r.]

R.S.,

przy udziale:

C. S.A.,

P.C., syndyka masy upadłości R.S. i M.S.,

M.K., syndyka masy upadłości G. S.A.,

J.J.,

M.G.,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: I. Jarukaitis, prezes izby, N. Jääskinen (sprawozdawca), A. Arabadjiev, M. Condinanzi i R. Frendo, sędziowie,

* Język postępowania: polski.

[i] Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

rzecznik generalny: D. Spielmann,

sekretarz: M. Siekierzyńska, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 listopada 2024 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu P.C., syndyka masy upadłości R.S. i M.S. – M. Kiejna, radca prawny,

– w imieniu M.K., syndyka masy upadłości G.S.A. – P. Cieślak, M. Pyzik-Waląg, J. Szewczak, Ł. Żak, adwokaci, oraz M. Pugowski, aplikant radcowski,

– w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, M. Kozak, K. Rudzińska oraz S. Żyrek, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel oraz P. Ondrůšek, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 6 marca 2025 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania upadłościowego dotyczącego R.S. w upadłości konsumenckiej, w przedmiocie ustalenia planu spłaty wierzycieli tego konsumenta, w tym banku, czyli G.S.A. (zwanego dalej „bankiem G.”).

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Zgodnie z motywem dwudziestym czwartym dyrektywy 93/13:

„sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

4 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta,

a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

5 Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami”.

Prawo polskie

Prawo upadłościowe

6 Postępowanie upadłościowe reguluje ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. nr 60, poz. 535), w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym (Dz.U. z 2019 r., poz. 498, ze zmianami) (zwana dalej „Prawem upadłościowym”).

7 Zgodnie z art. 2 ust. 2 Prawa upadłościowego postępowanie uregulowane tą ustawą wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należy prowadzić tak, aby umożliwić umorzenie zobowiązań upadłego niewykonanych w postępowaniu upadłościowym, i jeśli jest to możliwe – zaspokoić roszczenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu.

8 Artykuł 61 tej ustawy stanowi, że z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego.

9 Zgodnie z art. 62 tej ustawy w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63–67a tej samej ustawy.

10 Z art. 63 ust. 1 pkt 2 Prawa upadłościowego wynika, że do masy upadłości nie wchodzi wynagrodzenie za pracę upadłego w części niepodlegającej zajęciu.

11 Zgodnie z art. 151 ust. 1 tej ustawy, po ogłoszeniu upadłości czynności postępowania upadłościowego wykonuje sędzia-komisarz, z wyjątkiem czynności, dla których właściwy jest sąd upadłościowy.

12 Zgodnie z art. 152 ust. 1 tej ustawy sędzia-komisarz kieruje tokiem postępowania upadłościowego, sprawuje nadzór nad czynnościami syndyka, oznacza czynności, których wykonywanie przez syndyka jest niedopuszczalne bez jego zezwolenia lub bez zezwolenia rady wierzycieli, jak również zwraca uwagę na popełnione przez syndyka uchybienia. Ponadto zgodnie z art. 152 ust. 2 sędzia-komisarz pełni inne czynności określone w tej samej ustawie.

13 Artykuł 154 Prawa upadłościowego stanowi, że sędzia-komisarz w zakresie swych czynności ma prawa i obowiązki sądu i przewodniczącego tego sądu.

14 Artykuł 236 tej ustawy przewiduje:

„1. Wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, jeżeli niezbędne jest ustalenie jego wierzytelności, powinien w terminie oznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości zgłosić sędziemu-komisarzowi swoją wierzytelność.

2. Uprawnienie do zgłoszenia wierzytelności przysługuje wierzycielowi ponadto, gdy jego wierzytelność była zabezpieczona hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym, hipoteką morską lub przez inny wpis w księdze wieczystej lub w rejestrze okrętowym. Jeżeli wierzyciel nie zgłosi tych wierzytelności, będą one umieszczone na liście wierzytelności z urzędu.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do wierzytelności zabezpieczonych hipoteką, zastawem lub zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym, hipoteką morską na rzeczach wchodzących w skład masy upadłości, jeżeli upadły nie jest dłużnikiem osobistym, a wierzyciel chce w postępowaniu upadłościowym dochodzić swoich roszczeń z przedmiotu zabezpieczenia.

4. Postanowienia niniejszego artykułu dotyczące wierzytelności stosuje się do innych należności podlegających zaspokojeniu z masy upadłości”.

15 Artykuł 243 rzeczonej ustawy w ust. 1 stanowi, że syndyk sprawdza, czy zgłoszona wierzytelność znajduje potwierdzenie w księgach rachunkowych lub innych dokumentach upadłego albo we wpisach w księdze wieczystej lub rejestrach, oraz wzywa upadłego do złożenia w zakreślonym terminie oświadczenia, czy ten wierzytelność uznaje.

16 Artykuł 244 tej samej ustawy stanowi, że po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności i sprawdzeniu zgłoszonych wierzytelności syndyk niezwłocznie sporządza listę wierzytelności, nie później niż w terminie dwóch miesięcy od upływu okresu przewidzianego do zgłaszania wierzytelności.

17 Na mocy art. 260 ust. 2 Prawa upadłościowego, jeżeli sprzeciwu nie wniesiono, sędzia-komisarz zatwierdza listę wierzytelności po upływie terminu do jego wniesienia.

18 Z art. 261 tej ustawy wynika, że sędzia-komisarz może z urzędu dokonać zmian na liście wierzytelności w razie stwierdzenia, iż na liście umieszczono wierzytelności, które w całości lub w części nie istnieją, lub nie umieszczono na liście wierzytelności, które podlegają umieszczeniu na liście z urzędu; postanowienie o zmianie na liście podlega obwieszczeniu z urzędu i przysługuje na nie zażalenie.

19 Artykuł 491^{14} wspomnianej ustawy przewiduje:

„1. Po wykonaniu ostatecznego planu podziału, a gdy z uwagi na brak majątku upadłego plan podziału nie został sporządzony – po zatwierdzeniu listy wierzytelności, i po wysłuchaniu upadłego, syndyka i wierzycieli, sąd ustala plan spłaty wierzycieli albo w przypadkach, o których mowa w art. 491^{16}, umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli.

2. Postanowienie o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli doręcza się wierzycielom. Na postanowienie przysługuje zażalenie.

3. Uprawomocnienie się postanowienia o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli oznacza zakończenie postępowania”.

20 Artykuł 491^{15} ust. 1 i 4 tej ustawy stanowi:

„1. W postanowieniu o ustaleniu planu spłaty wierzycieli sąd określa, w jakim zakresie i w jakim czasie, nie dłuższym niż trzydzieści sześć miesięcy, upadły jest obowiązany spłacać zobowiązania uznane na liście wierzytelności, niewykonane w toku postępowania na podstawie planów podziału, oraz jaka część zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości zostanie umorzona po wykonaniu planu spłaty wierzycieli.

[…]

4. Sąd nie jest związany stanowiskiem upadłego co do treści planu spłaty wierzycieli. Ustalając plan spłaty wierzycieli, sąd bierze pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, konieczność utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu, w tym ich potrzeby mieszkaniowe, wysokość niezaspokojonych wierzytelności i realność ich zaspokojenia w przyszłości”.

Ustawa – Kodeks pracy

21 Artykuł 87 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. nr 24, poz. 141), w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym (Dz.U. z 2022 r., poz. 1510, ze zmianami), stanowi w szczególności, że w razie egzekucji innych należności lub potrącania zaliczek pieniężnych udzielonych pracownikowi przez pracodawcę potrącenia z wynagrodzenia za pracę mogą być dokonywane do wysokości połowy wynagrodzenia.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

22 W dniu 30 marca 2007 r. R.S., jego małżonka oraz dwie inne osoby fizyczne zawarli z bankiem G. umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do franka szwajcarskiego (CHF) w kwocie 489 821,63 PLN (złotych polskich, około 116 587,34 EUR) na okres 360 miesięcy.

23 Postanowieniem z dnia 15 października 2019 r. ogłoszono upadłość R.S., a następnie wyznaczono syndyka masy upadłości.

24 Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2021 r. sędzia-komisarz zatwierdził listę wierzytelności sporządzoną przez tego syndyka. Większość wierzytelności umieszczonych na tej liście stanowiły wierzytelności banku G. z tytułu umowy kredytu hipotecznego rozpatrywanej w postępowaniu głównym. Nie wniesiono sprzeciwu, a R.S. uznał wszystkie te wierzytelności.

25 W dniu 20 lipca 2023 r. ogłoszono upadłość banku G. i postępowanie upadłościowe dalej było prowadzone z syndykiem masy upadłości tego banku.

26 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w ramach postępowania upadłościowego do sądu upadłościowego należy ustalenie, na podstawie listy wierzytelności już sporządzonej przez syndyka i zatwierdzonej przez sędziego-komisarza, planu spłaty wierzytelności upadłego lub

stwierdzenie, że aktywa już zgromadzone w ramach masy upadłości wystarczają do spłaty wszystkich jego długów i że plan spłaty nie jest konieczny. Postanowienie tego sądu w tym względzie kończy postępowanie upadłościowe.

27 W niniejszej sprawie wspomnianym sądem jest Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Polska), który jest sądem odsyłającym. Uważa on, że rozpatrywana w postępowaniu głównym umowa kredytu hipotecznego zawiera nieuczciwe warunki mogące spowodować jej nieważność i stwierdza, że aspekt ten nie został wcześniej zbadany. Zdaniem tego sądu wierzytelności banku G. są niższe od wierzytelności zgłoszonych, a nawet w ogóle nie istnieją.

28 W tym względzie wspomniany sąd zauważa w pierwszej kolejności, że chociaż R.S. uznał już wszystkie wierzytelności, z akt postępowania upadłościowego nie wynika, aby strona ta została poinformowana o tym, iż warunki rozpatrywanej umowy kredytu potencjalnie mogą być nieuczciwe, ani aby świadomie oświadczyła, że nie korzysta z ochrony przysługującej jej na mocy dyrektywy 93/13. Tymczasem pełnomocnik R.S., który reprezentuje go od dnia 3 listopada 2022 r., podniósł przed tym sądem, że ta umowa kredytu hipotecznego zawierała nieuczciwe warunki. Ponadto R.S. nie miał możliwości samodzielnego wytoczenia powództwa w celu uzyskania ochrony swoich praw wynikających z tej dyrektywy, ponieważ zarząd jego majątkiem sprawował i nadal sprawuje syndyk masy upadłości.

29 Według sądu odsyłającego obowiązujące przepisy prawa krajowego nie zezwalają sądowi upadłościowemu przy ustalaniu planu spłaty na samodzielną kontrolę postanowień umownych pod względem nieuczciwości warunków. Sąd ten może jedynie zawiesić postępowanie i skierować pytanie do sędziego-komisarza w celu ewentualnej zmiany z urzędu listy wierzytelności, co spowodowałoby opóźnienie w rozpoznawaniu sprawy.

30 W drugiej kolejności sąd ten zauważa, że w ramach postępowania upadłościowego trudno jest ustalić, do którego organu należy zbadanie w razie potrzeby potencjalnie nieuczciwego charakteru rozpatrywanych warunków umownych. Sędzia-komisarz bada bowiem zgłoszenia wierzytelności jedynie formalnie i przekazuje je syndykowi, który bada je merytorycznie i sporządza listę wierzytelności. Sędzia-komisarz nie ma zatem prawnej możliwości wprowadzenia zmian na tej liście przed jej zatwierdzeniem, chyba że podmiot uprawniony wniesie sprzeciw.

31 Zważywszy, że w niniejszej sprawie sprzeciw nie został wniesiony, a R.S. nie powołał się przed sędzią-komisarzem na nieuczciwy charakter warunków umowy kredytu hipotecznego rozpatrywanej w postępowaniu głównym, ów sędzia-komisarz nie był zobowiązany na mocy prawa krajowego do zbadania zasadności wierzytelności banku G. umieszczonej na liście wierzytelności. Twierdzenie dotyczące potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy kredytu hipotecznego zostało podniesione przez pełnomocnika R.S. dopiero przed sądem odsyłającym.

32 W trzeciej kolejności sąd ten wyjaśnia, że zgodnie z twierdzeniami R.S. po dokonywanych do masy upadłości potrąceniach pozostaje mu kwota, która jest niewystarczająca na zaspokojenie potrzeb jego oraz jego rodziny. Jednakże obowiązujące przepisy w postępowaniu upadłościowym toczącym się w postępowaniu głównym nie zezwalają na jakąkolwiek ingerencję w wysokość tego potrącenia przez sąd upadłościowy lub sędziego-komisarza.

33 W czwartej i ostatniej kolejności wspomniany sąd przypomina, że środki zebrane w toku postępowania upadłościowego służą zaspokojeniu wszystkich wierzycieli, a nie tylko banku G. Tymczasem, biorąc pod uwagę kwotę środków wpłaconych do masy upadłości i kwotę innych zobowiązań, środki te mogą okazać się wystarczające do zaspokojenia wierzytelności, z wyjątkiem wierzytelności banku G. Zgodnie z art. 87 ustawy – Kodeks pracy, w brzmieniu obowiązującym w postępowaniu głównym, połowa wynagrodzenia upadłego jest nadal wypłacana do masy upadłości, a ewentualna nadwyżka zostanie mu wypłacona dopiero po zakończeniu postępowania upadłościowego.

34 W tych okolicznościach sąd odsyłający jest zdania, że upadły mógł być zniechęcony do domagania się ochrony na podstawie dyrektywy 93/13, ponieważ gdyby się jej nie domagał, sąd upadłościowy mógłby szybciej ustalić wobec niego plan spłaty, uwzględniając potrzeby jego i najbliższej rodziny, co prawdopodobnie wiązałoby się z niższą spłatą niż dokonywane potrącenie z wynagrodzenia. Oznaczałoby to jednak zaakceptowanie faktu, że na liście wierzytelności znajduje się wierzytelność wobec banku G.

35 W tych okolicznościach Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie takim przepisom krajowym, które przewidują związanie sądu upadłościowego zatwierdzoną przez sędziego-komisarza listą wierzytelności w postępowaniu upadłościowym, uniemożliwiając ocenę warunków umownych pod względem ich nieuczciwości przez sąd upadłościowy wydający orzeczenie kończące postępowanie?

2) Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie takim przepisom krajowym, które nie zezwalają na zarządzenie środków tymczasowych w postępowaniu upadłościowym, przez co mogą zniechęcać konsumentów do korzystania z ochrony przyznanej im na mocy [tej] dyrektywy?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

36 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują, że w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych, po zatwierdzeniu listy wierzytelności przez organ sądowy i wszczęciu postępowania przed sądem upadłościowym, ten ostatni jest związany tą listą, w związku z tym nie może on ocenić nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, na której opiera się wierzytelność umieszczona na tej liście, ani zmienić tej listy, lecz powinien zawiesić postępowanie i zwrócić się do tego organu sądowego z pytaniem o ewentualnie nieuczciwy charakter tych warunków.

37 W tym względzie należy przypomnieć w pierwszej kolejności, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 jest przepisem o charakterze bezwzględnie obowiązującym i że należy go uznać za równoważny z krajowymi przepisami mającymi w krajowym porządku prawnym charakter zasad porządku publicznego (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 54, 55 i przytoczone tam orzecznictwo).

38 Sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter, i do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelował brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego (wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

39 Ponadto z uwagi na charakter i znaczenie interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów, dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, co wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym, do zapewnienia stosownych i skutecznych środków „mając[ych] na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami” [wyrok z dnia 9 kwietnia 2024 r., Profi Credit Polska (Wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem), C-582/21, EU:C:2024:282, pkt 73 i przytoczone tam orzecznictwo].

40 Ponieważ pytanie zadane w niniejszej sprawie dotyczy postępowania upadłościowego wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, należy przypomnieć w drugiej kolejności, że prawo Unii nie harmonizuje procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, a tym samym procedury te należą do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne niż w wypadku podobnych sytuacji podlegających prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że nie czynią w praktyce niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności) [wyroki: z dnia 4 maja 2023 r., BRD Groupe Societé Générale i Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, pkt 28; z dnia 9 kwietnia 2024 r., Profi Credit Polska (Wznowienie postępowania zakończone prawomocnym orzeczeniem), C-582/21, EU:C:2024:282, pkt 74 i przytoczone tam orzecznictwo].

41 W odniesieniu do zasady równoważności Trybunał nie dysponuje żadną informacją mogącą wzbudzać wątpliwość co do zgodności z tą zasadą przepisów podlegających zastosowaniu w postępowaniu głównym.

42 Co się tyczy zasady skuteczności, pytanie, czy przepisy krajowe czynią niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych postrzeganych jako całość, a także, gdy jest to właściwe, z uwzględnieniem zasad, które stanowią podstawę krajowego systemu sądowniczego, takich jak zasada ochrony prawa do obrony, zasada pewności prawa oraz zasada prawidłowego przebiegu postępowania. Niemniej jednak szczególne cechy krajowego postępowania sądowego nie mogą stanowić elementu osłabiającego ochronę prawną, z której powinni korzystać konsumenci na podstawie przepisów dyrektywy 93/13 (wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).

43 Niemniej jednak Trybunał orzekł również, że konieczność przestrzegania zasady skuteczności nie może oznaczać całkowitego zastąpienia absolutnej bierności danego konsumenta (wyroki: z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 47; z dnia 24 czerwca 2025 r., GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

44 Co więcej, ciążący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, wiąże się w szczególności w odniesieniu do praw wynikających z dyrektywy 93/13 z wymogiem skutecznej ochrony sądowej, ustanowionym również w art. 47

Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [wyrok z dnia 9 kwietnia 2024 r., Profi Credit Polska (Wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem), C-582/21, EU:C:2024:282, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo].

45 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że lista wierzytelności zatwierdzona przez sędziego-komisarza jest wiążąca dla sądu upadłościowego, tak że sąd ten nie może sam dokonać ustaleń faktycznych w odniesieniu do istnienia wierzytelności w celu ustalenia planu spłaty wierzycieli. Zdaniem sądu odsyłającego jedynym dostępnym mu środkiem kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie, z której wywodzi się wierzytelność umieszczona na liście wierzytelności sporządzonej przez syndyka i zatwierdzonej przez sędziego-komisarza, jest zwrócenie się do tego sędziego-komisarza o zbadanie zarówno tych warunków umownych, jak i konieczności zmiany tej listy z urzędu.

46 Wynika z tego również, że spoczywający na sądzie upadłościowym obowiązek zwrócenia się do sędziego-komisarza opóźnia zakończenie postępowania upadłościowego i przedłuża niepewną sytuację finansową upadłego, ponieważ masa upadłości jest stale uzupełniana przez potrącenia z wynagrodzenia upadłego w trakcie całego postępowania. Przedłużenie postępowania może zatem zniechęcić upadłego do dochodzenia prawa do ochrony wynikającego z dyrektywy 93/13.

47 Jak wyjaśnił sąd odsyłający w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wyjaśnień skierowany do niego przez Trybunał na podstawie art. 101 regulaminu postępowania przed Trybunałem, upadłemu z reguły zależy na jak najszybszym zakończeniu postępowania upadłościowego. Przy ustalaniu planu spłaty, który kończy to postępowanie, sąd upadłościowy może bowiem wziąć pod uwagę sytuację osobistą tego upadłego, jego wydatki, konieczność utrzymania osób najbliższych, i najczęściej miesięczną kwotę, którą ten upadły powinien przeznaczać na spłatę zobowiązań po zakończeniu postępowania, ustala się w wysokości niższej od kwoty potrącenia z wynagrodzenia dokonanego w toku tego postępowania. W związku z tym ten sam upadły może zostać zmuszony, w celu uniknięcia przedłużenia postępowania upadłościowego, do nieżądania ochrony wynikającej z dyrektywy 93/13 i do zaakceptowania planu spłaty obejmującego wierzytelność wynikającą z umowy zawierającej ewentualnie nieuczciwe warunki.

48 Ponadto należy dodać, że zgodnie z informacjami zawartymi w aktach sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wydaje się, iż ryzyko, że upadły powstrzyma się od powołania się na nieuczciwy charakter warunku umownego w toku postępowania upadłościowego, istnieje nie tylko na etapie tego postępowania, które toczy się przed sądem upadłościowym, lecz również na każdym etapie tego postępowania. Powołanie się na nieuczciwy charakter warunku zawartego w umowie, z której wywodzi się wierzytelność, skutkuje bowiem w każdym razie opóźnieniem zakończenia tego samego postępowania.

49 [Sprostowany postanowieniem z dnia 18 września 2025 r.] Należy podkreślić, że ochrona przyznana konsumentom w dyrektywie 93/13 rozciąga się na sytuacje, w których konsument, który zawarł z przedsiębiorcą umowę obejmującą nieuczciwy warunek, nie podnosi, po pierwsze, okoliczności, że umowa ta wchodzi w zakres zastosowania tej dyrektywy i, po drugie, nieuczciwego charakteru tego warunku, ponieważ albo nie jest on świadomy swych praw, albo rezygnuje z ich podniesienia ze względu na wysokie koszty postępowania przed sądem lub na obciążenie finansowe, jakie musiałby ponieść (zob. podobnie wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).

50 W związku z tym, biorąc pod uwagę elementy wymienione w pkt 45–47 niniejszego wyroku, należy uznać, że przepisy krajowe takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które mogą zniechęcić upadłego do dochodzenia przysługującego mu prawa do domagania się ochrony wynikającego z dyrektywy 93/13, może nadmiernie utrudniać stosowanie tej dyrektywy w ramach tego samego postępowania.

51 Na wszelki wypadek należy jeszcze uściślić, że prawo konsumenta do skutecznej ochrony zawiera w sobie także uprawnienie do niedochodzenia swoich praw, z tym skutkiem, że sąd krajowy musi uwzględnić, w odpowiednim przypadku, wolę wyrażoną przez konsumenta, jeżeli mając świadomość niewiążącego charakteru danego nieuczciwego warunku, wskaże on jednak, iż sprzeciwia się temu, aby warunek ten został wyłączony, udzielając w ten sposób dobrowolnej i świadomej zgody na dany warunek (wyrok z dnia 9 lipca 2020 r., Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, pkt 25–28 i przytoczone tam orzecznictwo).

52 Tymczasem nic w aktach sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie pozwala uznać, że w niniejszym przypadku upadły zrezygnował w sposób dobrowolny i świadomy z powoływania się na ochronę, z której korzysta na podstawie dyrektywy 93/13. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 88 opinii, okoliczności, że upadły, którego na tym etapie postępowania nie reprezentował adwokat, uznał zgłoszenia wierzytelności do syndyka i nie wniósł sprzeciwu do sędziego-komisarza, nie można uznać za świadczącą o dobrowolnym i świadomym zrzeczeniu się tej ochrony.

53 Ponadto w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym postawa upadłego nie może zostać uznana za całkowicie bezczynną w rozumieniu orzecznictwa przypomnianego w pkt 43 niniejszego wyroku. Jak bowiem wskazano w pkt 28 niniejszego wyroku, podniósł on przed sądem upadłościowym, w tym przypadku sądem odsyłającym, że rozpatrywana w postępowaniu głównym umowa kredytu hipotecznego zawierała nieuczciwe warunki.

54 Biorąc pod uwagę argumenty podniesione przez M.K. na rozprawie, zgodnie z którymi lista wierzytelności zatwierdzona przez sędziego-komisarza uzyskała powagę rzeczy osądzonej, należy również podkreślić, że okoliczność ta niekoniecznie stoi na przeszkodzie zbadaniu z urzędu przez sąd upadłościowy potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie, z której wynika wierzytelność umieszczona na tej liście.

55 Jak orzekł Trybunał, obowiązek takiego badania z urzędu jest uzasadniony z uwagi na rodzaj i wagę interesu publicznego stanowiącego podstawę ochrony udzielonej konsumentom poprzez dyrektywę 93/13, tak że skuteczna kontrola potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych, taka jak wymagana przez dyrektywę 93/13, nie mogłaby zostać zagwarantowana, gdyby powaga rzeczy osądzonej dotyczyła również orzeczeń sądowych nieprzewidujących takiej kontroli (wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 50).

56 W związku z tym w zakresie, w jakim w niniejszej sprawie badanie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie, z której wynika wierzytelność umieszczona na liście wierzytelności zatwierdzonej przez sędziego-komisarza, nie miało miejsca, czego zweryfikowanie należy ostatecznie do sądu odsyłającego, dyrektywa 93/13 nakłada na sąd upadłościowy obowiązek dokonania oceny potencjalnie nieuczciwego charakteru tych warunków oraz wyciągnięcia z tego niezbędnych konsekwencji.

57 Inaczej mogłoby być wyłącznie w przypadku, gdyby sędzia-komisarz wyraźnie wskazał, że przeprowadził badanie warunków umownych rozpatrywanych w postępowaniu głównym pod kątem ich nieuczciwego charakteru oraz że badanie to, uzasadnione choćby zwięźle, nie wykazało istnienia żadnego nieuczciwego warunku, w danym wypadku wyjaśniając ponadto, że ocena dokonana przez tego sędziego-komisarza po przeprowadzeniu wspomnianego badania nie mogła już być kwestionowana w związku z niewniesieniem środka odwoławczego w przewidzianym terminie (zob. analogicznie wyrok z dnia 17 maja 2022 r., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, pkt 51).

58 Biorąc pod uwagę powyższe względy, na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w świetle zasady skuteczności należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują, że w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych, po zatwierdzeniu listy wierzytelności przez organ sądowy, bez zbadania przez ten organ potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanej umowy i po wszczęciu postępowania przed sądem upadłościowym, ten ostatni jest związany tą listą, a w związku z tym nie może ocenić nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, na której opiera się wierzytelność umieszczona na tej liście, ani zmienić tej listy, lecz powinien zawiesić postępowanie i zwrócić się do tego organu sądowego z pytaniem o ewentualnie nieuczciwy charakter tych warunków.

W przedmiocie pytania drugiego

59 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych nie przewidują możliwości zarządzenia przez sąd upadłościowy środków tymczasowych mających na celu uregulowanie sytuacji upadłego do czasu zakończenia badania nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, z której wynika wierzytelność umieszczona na liście wierzytelności zatwierdzonej przez inny organ sądowy bez zbadania przez ten organ potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanej umowy.

60 Na wstępie należy przypomnieć, po pierwsze, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nakazuje państwom członkowskim zapewnić, by nieuczciwe warunki umowne nie były wiążące dla konsumenta, bez konieczności występowania przez konsumenta z powództwem i uzyskania wyroku potwierdzającego nieuczciwy charakter tych warunków. Wynika z tego, że sądy krajowe są zobowiązane do zaniechania stosowania nieuczciwych warunków, tak aby nie wywierały one, w braku sprzeciwu konsumenta, wiążących wobec niego skutków [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Getin Noble Bank (Zawieszenie wykonania umowy kredytu), C-287/22, EU:C:2023:491, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo].

61 Ponadto, jak wskazano w pkt 39 niniejszego wyroku, ostatecznie do państw członkowskich należy zapewnienie, zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, aby w interesie konsumentów i konkurentów istniały stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami.

62 Po drugie, jak wynika z pkt 40 niniejszego wyroku, szczegółowe zasady realizacji ochrony konsumentów przewidzianej w dyrektywie 93/13 należą do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równoważności i skuteczności.

63 Co się tyczy zasady równoważności, Trybunał nie dysponuje żadnym elementem mogącym wzbudzać wątpliwości co do zgodności z tą zasadą przepisów krajowych będących przedmiotem postępowania głównego, ponieważ nie przewidują one możliwości zarządzenia przez sąd upadłościowy środków tymczasowych w celu ochrony upadłego w ramach postępowania upadłościowego.

64 Co się tyczy zasady skuteczności, jak wskazano w istocie w pkt 42 niniejszego wyroku, kwestię, czy przepisy krajowe czynią niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych postrzeganych jako całość.

65 Przypomniawszy powyższe, w szczególności w odniesieniu do kwestii, w jakich okolicznościach może okazać się konieczne, aby sąd krajowy zarządził środki tymczasowe w celu zapewnienia skuteczności stosowania dyrektywy 93/13, należy podkreślić, że konieczność zastosowania takich środków należy oceniać w świetle celu dyrektywy 93/13, jakim jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 37).

66 Sąd krajowy powinien zatem mieć możliwość zastosowania środków tymczasowych, aby umożliwić pełną skuteczność praw wywodzonych przez konsumenta z dyrektywy 93/13.

67 W tej perspektywie Trybunał orzekł w szczególności, że w związku z tym ochrona zagwarantowana konsumentom poprzez tę dyrektywę, a w szczególności poprzez jej art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, wymaga, aby sąd krajowy właściwy do oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego miał możliwość zarządzenia odpowiedniego środka tymczasowego, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia pełnej skuteczności przyszłego orzeczenia w odniesieniu do nieuczciwego charakteru warunków umownych [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Getin Noble Bank (Zawieszenie wykonania umowy kredytu), C-287/22, EU:C:2023:491, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo].

68 Podobnie może okazać się konieczne zarządzenie takich środków, gdy istnieje ryzyko, że przez cały czas trwania postępowania sądowego, który może być znaczny, konsument będzie płacić raty w kwocie wyższej niż ta, która byłaby faktycznie należna, gdyby zakwestionowany warunek został usunięty, jeżeli jest to konieczne do zagwarantowania pełnej skuteczności przyszłego orzeczenia w odniesieniu do nieuczciwego charakteru warunków umownych [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Getin Noble Bank (Zawieszenie wykonania umowy kredytu), C-287/22, EU:C:2023:491, pkt 42, 43 i przytoczone tam orzecznictwo].

69 W tym względzie z informacji zawartych w postanowieniu odsyłającym wynika, po pierwsze, że zgodnie z przepisami krajowymi rozpatrywanymi w postępowaniu głównym sąd upadłościowy nie ma możliwości zarządzenia środków tymczasowych mających na celu złagodzenie sytuacji finansowej upadłego do czasu zakończenia badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umownego. O ile prawdą jest, że upadły nie zwraca, przed zakończeniem postępowania upadłościowego, wierzytelności umieszczonych na zatwierdzonej przez sędziego-komisarza liście wierzytelności, o tyle nie zmienia to faktu, że w trakcie tego badania upadły jest zmuszony do dalszego zasilania masy upadłości na podstawie listy wierzytelności, która potencjalnie obejmuje wierzytelność wynikającą z takiego warunku. Jak wskazano w pkt 46 niniejszego wyroku, ponieważ powołanie się na nieuczciwy charakter warunku umownego oznacza przedłużenie postępowania upadłościowego, ów upadły może zostać zniechęcony do dochodzenia swojego prawa do domagania się ochrony wynikającego z dyrektywy 93/13. Po drugie, z wyjaśnień sądu

odsyłającego wynika, że w niniejszej sprawie, biorąc pod uwagę kwotę środków wpłaconych do tej pory do masy upadłości oraz kwotę długów tego samego upadłego, środki te mogą okazać się wystarczające do zaspokojenia wierzytelności wpisanych na tę listę, z wyjątkiem wierzytelności banku G.

70 Należy uznać, że w takich okolicznościach środek tymczasowy, jak wyjaśnił w istocie sąd odsyłający w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wyjaśnień, o którym mowa w pkt 47 niniejszego wyroku, mający na celu obniżenie potrąceń dokonanych z wynagrodzenia upadłego w oczekiwaniu na rozstrzygnięcie kończące badanie nieuczciwego charakteru warunku umownego, mógłby być konieczny do zagwarantowania ochrony zapewnianej przez dyrektywę 93/13, a także wynikającej z niej skutecznej ochrony sądowej, czego ustalenie należy jednak do sądu odsyłającego.

71 W celu tego ustalenia sąd ten powinien w szczególności ocenić, czy przyjęcie środków tymczasowych polegających na obniżeniu potrąceń z wynagrodzenia upadłego jest konieczne w celu zagwarantowania temu upadłemu ochrony przyznanej mu przez dyrektywę 93/13. W tym celu, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 104 opinii, sąd ten będzie zobowiązany do uwzględnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, w tym w szczególności istnienia wystarczających przesłanek wskazujących na to, iż rozpatrywane warunki umowne są nieuczciwe, konkretnej możliwości, że środki zgromadzone w masie upadłości wystarczają już na zaspokojenie wierzycieli, z wyłączeniem w danym przypadku spornej wierzytelności, a także sytuacji finansowej upadłego oraz ryzyka, że będzie on musiał znosić przedłużające się postępowanie upadłościowe, co może skutkować nieuzasadnionym pogorszeniem jego sytuacji finansowej do czasu zakończenia tego postępowania.

72 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w świetle zasady skuteczności należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych nie przewidują możliwości zarządzenia przez sąd upadłościowy środków tymczasowych mających na celu uregulowanie sytuacji upadłego do czasu rozstrzygnięcia kończącego badanie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, z której wynika wierzytelność umieszczona na liście wierzytelności zatwierdzonej przez inny organ sądowy bez zbadania przez ten organ potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanej umowy.

W przedmiocie kosztów

73 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, w świetle zasady skuteczności,**

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują, że w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych, po zatwierdzeniu listy wierzytelności przez organ sądowy, bez zbadania przez ten organ potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanej umowy i po wszczęciu postępowania przed sądem upadłościowym, ten ostatni jest związany tą listą, a w związku z tym nie może ocenić nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, na której opiera się wierzytelność umieszczona na tej liście, ani zmienić tej listy, lecz powinien zawiesić postępowanie i zwrócić się do tego organu sądowego z pytaniem o ewentualnie nieuczciwy charakter tych warunków.

2) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, w świetle zasady skuteczności,

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które w ramach postępowania upadłościowego osób fizycznych nie przewidują możliwości zarządzenia przez sąd upadłościowy środków tymczasowych mających na celu uregulowanie sytuacji upadłego do czasu rozstrzygnięcia kończącego badanie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w umowie kredytu, z której wynika wierzytelność umieszczona na liście wierzytelności zatwierdzonej przez inny organ sądowy bez zbadania przez ten organ potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanej umowy.

Jarukaitis Jääskinen Arabadjiev

Condinanzi Frendo

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 3 lipca 2025 r.

Sekretarz
A. Calot Escobar

Prezes izby
I. Jarukaitis